

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 vtrum vita contemplatiua hominis possit in statu eleuari, vsque ad Dei
visionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

AD SECUNDUM dicendum, q̄ ex cōsideratione di-
uinoꝝ iudiciorum manuducitur hō in cōtempla-
tione diuinæ iustitiæ. Ex cōsideratione autē diuinoꝝ
tum beneficiorū, & promissionū manuducitur
homo in cognitionem diuinæ misericordiæ, seu bo-
nitatis, quali per effectus exhibitos, vel exhibendos.

AD TERTIUM dicendum q̄ per illa, sex designantur
gradus, quibus per creaturas in Dei cōtemplatio-
nem ascenditur. Nam in primo gradu ponitur per-
ceptio ipsorum sensibilium. In secundo verò gradu
ponitur progressus a sensibilibus ad intelligibilia. In
tertio verò gradu ponitur diiudicatio sensibilium fm̄
intelligibilia. In quarto verò gradu ponitur absoluta
cōsideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia p-
uenitur. In quinto verò gradu ponitur cōtempla-
tio intelligibilium, quæ per sensibilia inueniri non
possunt, sed per rationem capi possunt. In sexto gra-
du ponitur cōsideratio intelligibilium, quæ ratio
nec inuenire, nec capere potest, quæ scilicet pertinet
ad sublimem cōtemplationem diuinæ veritatis, in
qua finaliter cōtemplatio perficitur.

AD QUARTUM dicendum, q̄ ultima perfectio intel-
lectus est veritas diuina: alia autem veritas pficitur
intellectum in ordine ad veritatem diuinam.

¶ Super Questionis
180. Articulum
quintum.

ARTICVLVS V.

Virum ita cōtemplatiua secundum
statum huius uitæ possit perungere
ad visionem diuinæ essentia.

IN art. 5. eiusdem q̄
aduerte circa titu-
lum, q̄ non est hic
questio de diuina oi-
potencia cum dī, An
possit uita cōtempla-
tiua perungere ad di-
uinam uisionem, &c.
Sed ly possit, deno-
tat potentiam ordina-
riam secundum iudi-
cium naturæ modum.
Et similiter in respō-
sione ad primum, cū
Dionysius dicit, Si
aliquis uidens Deum
intelligit quod uidit,
non ipsum uidit, in-
telligit de cōi usu
scilicet: quo multi
dicuntur uidisse Deū
sue imaginariæ, siue
intellectuali. Et
hac dico propter
Moysem, & Paulum.

AD QUINTUM sic proceditur.
Videtur, quod uita cōtem-
platiua secundum statum huius
uitæ possit perungere ad uisionē
diuinæ essentia: quia ut habetur
Genesis 32. Iacob dixit, Vidi Deū
facie ad faciem, & salua facta est
anima mea: sed uisio faciei Dei est
uisio diuinæ essentia. ergo uide-
tur, quod aliquis per cōtempla-
tionem in presenti uita possit se
extendere ad uidendum Deū per
essentiam.

¶ 2. Præ. Greg. dicit in 6. moral. *
¶ 1. Præ. Greg. dicit in 6. moral. *
¶ 2. Præ. Greg. dicit in 6. moral. *
¶ 3. Præ. Greg. dicit in 2. de Dialog. dicit. *
¶ 4. Præ. Greg. dicit in 2. de Dialog. dicit. *

incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas
circumscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo,
q̄ super se contingere appetunt, vincit quod sunt:
sed homo non impeditur a uisione diuinæ essentia,
quæ est lumen incircumscriptum nisi per hoc, quod
necesse habet intendere corporalibus phantasma-
tibus. ergo uidetur, quod cōtemplatio presentis
uitæ potest se extendere ad uidendum incircumscri-
ptum lumen per essentiam.

¶ 3. Præ. Greg. in 2. de Dialog. dicit. * Anima uiden-
ti creatorem angusta est omnis creatura. Vir ergo
Dei, scilicet beatus Benedictus, q̄ intra globū igneū
Angelos quoque ad cœlos redeuntes uidebat, hoc
proculdubio cernere non nisi in Dei lumine pote-
rat: sed beatus Benedictus adhuc presenti uita uiue-
bat. ergo cōtemplatio presentis uitæ potest se ex-
tendere ad uidendam Dei essentiam.

Sed CONTRA est, quod Grego. dicit: super Eze-

chiel. * Quamdiu in hac mortali carne uiuitur, nul-
lus ita in cōtemplationis uirtute proficit, ut in ipso
circumscripti luminis radio mentis oculos infigat.

RESPON. Dicendum, quod sicut Aug. dicit 12. su-
per Genesis ad literam, * Nemo d̄ uidens Deum,
uiuit ista uita, qua mortaliter uiuitur in istis sensibus
corporis. Sed nisi ab hac uita quisque quodam mo-
do moriatur siue omnino exiens de corpore, siue
alienatus a carnalibus sensibus, in illam non subue-
hitur uisione, quæ supra diligentius pertractata sunt,
* ubi dictum est de raptu: & in primo, ubi actum est
de Dei uisione. ¶ Sic ergo dicendum est, quod in hac
uita potest esse aliquis dupliciter. Vno modo, secun-
dum actum, in quantum scilicet actualiter utitur sen-
sibus corporis. Et sic nullo d̄ modo cōtemplatio
presentis uitæ potest perungere ad uidendum Dei
essentiam. Alio modo, potest esse aliquis in hac uita
potentialiter, & non secundum actum, in quantum
anima eius est corpori mortali coniuncta ut forma,
ita tamen ut non utatur corporis sensibus, aut etiam
imaginatione, sicut accidit in raptu: & sic potest cō-
templatio huius uitæ perungere ad uisionem diuinæ
essentia. Unde supremus gradus cōtemplationis
presentis uitæ est, qualem habuit Paulus in raptu, se-
cundum quem fuit medio modo se habens inter, sta-
tum presentis uitæ, & futuræ.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ sicut Dionysius
* in Epistola ad Caum monachum dicit. Si aliquis
uidens Deum, intellexit quod uidit, non ipsum uidit,
sed aliquid eorum quæ sunt eius. Et Gre. dicit super
Ezech. ¶ quod nequaquam omnipotens Deus iam
in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa spe-
culatur anima, unde recte proficiat, & post ad uisio-
nis eius gloriam peringat. Per hoc ergo, q̄ Iacob
dixit, Vidi Deum facie ad faciem, non est intelligen-
dum, quod Dei essentiam uiderit, sed quod formam,
scilicet imaginariam uidit, in qua Deus locutus est
ei: uel quia per faciem quemlibet cognoscimus, co-
gnitionem Dei faciem eius uocauit, sicut glo. Greg.
ibi dem dicit. *

AD SECUNDUM dicendum, quod cōtemplatio
humana secundum statum presentis uitæ, non po-
test esse absque phantasmatis: quia connaturale d̄
est homini, ut species intelligibiles in phantasma-
tibus uideat, sicut Philosophus dicit in 3. de anima.
Tamen intellectualis cognitio non sistit in ipsis
phantasmatis, sed in eis cōtemplatur puritatem
intelligibilis ueritatis: & hoc non solum in cog-
nitione naturali, sed etiam in eis, quæ per reuelatio-
nem cognoscimus. Dicit enim Dionys. 2. cap. cœ-
lest. hierarch. * quod Angelorum hierarchias ma-
nifestat nobis diuina claritas in quibusdam symbo-
lis figuratis, in cuius uirtute restitumur in simplicem
radium, id est, in simplicem cognitionem intelligibi-
lis ueritatis. Et sic intelligendum est quod Grego. *
dicit, quod cōtemplantes corporalium rerum um-
bras non secum trahunt, quia uidelicet in eis non si-
stunt eorum cōtemplatio, sed potius in cōsideratio-
ne intelligibilis ueritatis.

AD TERTIUM dicendum, q̄ ex uerbis Grego. non
datur intelligi, q̄ beatus Benedictus Deum in illa ui-
sione per essentiam uiderit, sed uult ostendere, quod
quia uidentem Creatorem angusta est omnis creatura,
consequens est, q̄ per illustrationem diuini luminis
de facili possint quæcumque uideri: unde subdit.
Quantumlibet enim parum de luce Creatoris aspe-
xerit, breue ei fuit omne quod creatum est.

Secunda Secunda S. Tho. III 2 ¶ Su-

Hom. 14. in-
ter mediu
& finem.

Li. 12. c. 17.
circa finem
tom. 1.
D. 482.

q. 175. ar. 4.
& 5.
p. p. q. 12.
ar. 11.

D. 10.

In epi. que
incipit, Te-
nere, in
med. illius.
Hom. 14. in-
ter mediu
& finem.

Glo. ordina-
ria super
hunc locum
ex Grego.
D. 190.

Ex c. 3. cœ-
lest. hiera-
a
medio colli
gitur.

Lo. citato
in arg.

ARTICVLVS VI.

Vtrum operatio contemplationis conuenienter distinguatur per tres motus, circulare, rectum, & obliquum.

Super Quaestione centesima octuagesima Articulum sextum.

In articulo sexto eiusdem quaestione circa distinctionem motuum contemplationis per circulare, rectum, & obliquum, aduerte primo, quod quia haec distinctio communis est angelis, & hominibus, & rursus comprehensibilibus & viatoribus: ideo non potest vnicuique membro declarari. Sed ex litera facile comune quid colligi potest, ut motus circularis sit ipsa simplex Dei contemplatio. Rectus vero in nobis quidem discursus naturalis, in angelis vero illuminatio, quia superiores illuminant inferiores quasi naturaliter. Obliquus autem diuini utitur ut principij, & discursus in nobis, uel illuminatione in angelis ut actus, seu effectus, ut sic sit compositus ex recto & circulari. Et scias quod iste sermo est parabolicus ad similitudinem motus circularis, qui proprius est celo, & motus recti, scilicet a medio, uel ad medium, qui proprius est elementis: & motus obliqui, quem experimur continue in agitatione uentorum, & proprius est mistis. Unde non oportet omnimodam similitudinem in metaphora hac querere, sed sicut est intelligere quod dicitur.

Ca. 4. de diuin. nom. par. 1. par. 1. a medio.

Lib. 1. cap. 5.

In eodem articulo in responsione ad secundum, dubium occurrit circa illa uerba, quod angeli indefinenter absque principio & sine intuuntur Deum. Nam cum angeli non fuerint creati ab aeterno, nec etiam fuerint beati ab aeterno, constat quod non absque principio coeperint videre Deum. Ad hoc dicitur, quod uisio beata, de qua est sermo, qua angeli uident Deum, potest iudicari, seu considerari dupliciter. Vno modo, secundum se, hoc est, secundum rationem sui or-

AD SEXTVM sic proceditur. Vt quod inconuenienter operatio contemplationis distinguatur per tres motus, circulare, rectum, & obliquum. 4. c. de Diuin. nom. Contemplatio enim tantum ad quietem pertinet, sicut illud Sap. 8. Intrans in domum meam, & quiesce cum illa: sed motus quieti opponitur. Ergo operationes contemplationis uita per motus designari debent. ¶ 2. Prax. Actio contemplationis uita ad intellectum pertinet, sicut quem homo cum angelis conuenit: sed in angelis aliter assignat Dionysius hos motus, quod in anima. Dicit enim motum circulem angeli esse sicut illuminationes pulchri & boni. Motum autem circulem animae sicut plura determinat, quorum primum est introitus animae ab exterioribus ad seipsam. Secundum est quaedam conuolutio uirtutum ipsius, per quam anima liberatur ab errore, & ab exteriori occupatione. Tertium autem est unio ad ea quae supra se sunt. Similiter etiam differenter describit motum rectum utriusque. Nam rectum motum angeli dicit esse, sicut quod procedit ad subiectorum prouidentiam: motum autem rectum animae ponit in duobus. Primum quidem in hoc, quod progreditur ad ea quae sunt circa ipsam. Secundum autem in hoc, quod ab exterioribus ad simplices contemplationes eleuat. Sed & motum obliquum diuersimode in utroque determinat. Nam obliquum motum in angelis assignat in hoc, quod prouidendo minus habentibus manent in identitate circa Deum. Obliquum autem motum animae assignat ex eo, quod anima illuminatur diuinis cogitationibus rationaliter, & diffuse. Non ergo uidentur conuenienter assignari operationes contemplationis per modos praedictos. ¶ 3. Prax. Ricardus de S. Victore in libro de contemplatione ponit multas alias differentias motuum ad similitudinem uolatilium caeli, quorum quaedam nunc ad altiora se extollunt, nunc autem in inferiora demerguntur, & hoc saepius repetuntur. Alia uero dextrorsum, uel sinistrorsum diuertunt multoties. Quaedam uero mouentur in anteriora, uel posteriora frequenter. Alia uero quasi in gyrum uertuntur in latiores, uel contraiores circui-

Ftus. Quaedam uero quasi immobiliter suspense in uno loco manent, ergo uidetur quod non sint solum tres motus contemplationis. IN CONTRARIVM est auctoritas Dionysij.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est supra, operatio intellectus, in qua contemplatio essentialiter consistit, motus est actus perfectus, ut Philosophus dicit in 3. de anima. Quia uero per sensibilia in cognitione intelligibilium deuenimus, operationes autem sensibiles sine motu non fiunt, inde est quod operationes intelligibiles quodam motus quidam describuntur, & secundum similitudinem diuersorum motuum earum differentia assignatur. In motibus autem corporalibus perfectiores & primi sunt locales, ut probatur in 8. physici. & ideo sub eorum similitudine potissime operationes intelligibiles describuntur, quorum quidem sunt tres differentiae. Nam quidam est circularis, sicut quod quid mouetur uniformiter circa idem centrum. Alius autem est rectus, secundum quem aliquid procedit ab uno in aliud. Tertius autem est obliquus, quasi compositus ex utroque: & ideo in operationibus intelligibilibus id quod simpliciter habet uniformitatem attribuitur motui circulari. Operatio autem intelligibilis, sicut qua proceditur de uno in aliud, attribuitur motui recto. Operatio autem intelligibilis habens aliquid uniformitatis simul cum procellu ad diuersa, attribuitur motui obliquo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod motus corporales exteriores opponuntur quieti contemplationis, quae intelligitur esse ab exterioribus occupationibus: sed motus intelligibilium operationum ad ipsam quietem contemplationis pertinent. AD SECUNDVM dicendum, quod hoc conuenit in intellectu cum angelis in quodam uis intellectu est multo altior in angelo, quam in homine: & ideo alio modo oportet motus in hominibus, & in angelis assignare, sicut quod diuersimode se habent ad uniformitatem. Intellectus nam angeli habet cognitionem uniformem secundum diuino. Primum quidem, quia non acquirit intelligibilem ueritatem ex uarieta te rerum compositarum. Secundum, quod non intelligit ueritatem intelligibilem discursiue, sed simpliciter intuitu. Intellectus uero animae a sensu-